

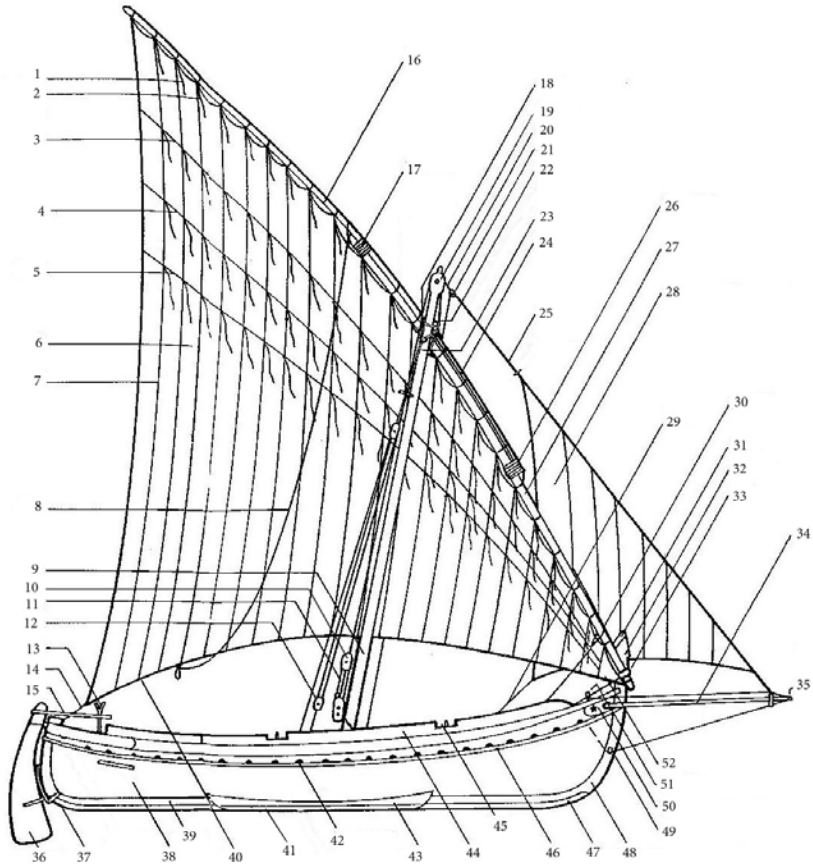
1. Definició i límits de l'estudi

1.1. DEFINICIÓ DE L'ESTUDI

L'estudi present és, en primer lloc, una descripció global del barcarès català de construcció artesanal que ha persistit durant una part més o menys dilatada del segle xx, descripció que comprèn tant l'inventari dels tipus de bastiments detectats com la definició de cadascun d'ells; en segon lloc, és un paradigma del barcam¹ en qüestió i, en tercer lloc, un quadre d'aquesta flota emmarcat dins el panorama general de l'emplegament, o sia, del procés d'anar-se aventurant per les aigües, talment que no són només les naus allò que interessa ací ans també les xanques de caminar per llocs pantanosos, les carabasses de nedar i altres artefactes que ajuden la persona a desplaçar-se per l'aigua. Aquest estudi s'ocupa, doncs, de l'aigua, de les persones i dels artefactes surants menors, sien, o no, veritables naus, amb els quals els catalans creuen llurs aigües o les de més enllà. Com podem veure, ací no es pretén pas aprofundir en el coneixement de la cultura aquàtica en general ni en el de cap cultura aquàtica en particular; pretendre-ho implicaria embrancar-se en disciplines com la pesca, el conreu de l'arròs, l'ofici de bus i moltes altres activitats que en aquestes pàgines potser ni tan sols són esmentades. L'assumpte considerat en aquest treball és el conjunt de certs dispositius d'anar per l'aigua, sien veritables naus, sien artefactes surants més rudimentaris, gràcies als quals les persones poden assolir en el medi líquid el grau de llibertat de moviment suficient per a poder-hi desenvolupar alguna de les activitats que s'hi poden dur a terme.

En començar, però, hem de precisar els termes que són a la base d'aquesta descripció. El terme més general —ço és, l'hiperònim— per a designar qualsevol

1. N. de l'ed.: L'autor emprà el terme *barcam* per a referir-se al conjunt de barques de tota classe, sense distinció de forma o de grandària. També fa servir amb aquest sentit ampli el terme *barcarès*, esmentat suava i que apareix adesiara al llarg de l'obra.

1 botafions	14 escota	28 pollacrí o menjavents	40 ralinga o falda
2 faixa de rissos	15 arjau	29 escota	41 pastell
3 tercerol	16 pena	30 orsapop	42 embornals
4 mig	17 enginyes	31 cap de mort	43 escues
5 petit	18 moc	32 pinyó de proa	44 falques
6 vela	19 politja	33 davant	45 escalemera per a rem
7 vessos	20 estrop	34 botaló	46 cinta
8 osta	21 politja	35 politja	47 gaó
9 arbre o pal	22 falsa trossa	36 timó	48 roda de proa
10 politja de les drisses	23 bigota	37 roda de popa	49 escaleró o taquet
11 guindaressa	24 bastard	38 carena o obra viva	50 estrella gravada
12 trossa	25 amantina	39 quilla o carena	51 moc del davant
13 cameta	26 enginyes		52 puny d'amura
	27 car		

FIGURA 1. Representació artística de la barca de vela llatina típica de la mar Catalana, realitzada per Clovis Aloujes.

vehicle surant és *bastiment* (o també *nau*). Tanmateix, l'objecte concret d'aquest estudi és la *barca* (o també *bastiment menor*), que designa qualsevol bastiment de poca grandària (entès, aquest concepte, en sentit ampli). Això sí: cal no confondre el terme *barca* amb el terme *embarcació*, que es refereix només als bastiments menors que s'embarquen i que depenen d'un bastiment major (cf. el § 10.2.2.3).

En la figura 1, a la pàgina anterior, podem veure el dibuix d'una barca de vela llatina típica de la mar Catalana, dut a terme per Clovis Aloujes.

1.2. ABAST DE L'ESTUDI

1.2.1. *Dimensions dels bastiments considerats*

Quant a les dimensions, els bastiments que es tenen en compte en aquest treball són des dels més petits fins als que, tot i no ésser-ho gaire, sempre han estat considerats menors. Així, entre les naus de veles llatines, hi queda compresa la barca de mitjana però no el xabec; entre les naus de veles de tall, hi queda compresa la tartana de tràfec però no la goleta, i, de les naus de veles rodones, en queden totes excloses menys el llagut de l'Ebre. Finalment, cal afegir que hi queden encloses les barcasses i les gavarres.

1.2.2. *Grau d'elementalitat o de complexitat dels bastiments considerats*

Pel que fa al grau d'elementalitat o de complexitat dels bastiments analitzats, no hi ha limitacions de cap mena. Concretament, amb relació a l'elementalitat, fins i tot són examinats els artefactes surants que ni arriben a ésser bastiments, com ara la guindola salvavides i l'armilla salvavides.

1.2.3. *Límits geogràfics*

En relació amb els límits geogràfics, són objecte d'estudi els bastiments construïts a Catalunya i els d'origen forà destinats a navegar per les aigües catalanes, sobretot si llur presència ha estat important o curiosa. Això no obstant, a l'hora de termenar l'abast d'un conjunt tan extens sempre queden preguntes que fan de mal respondre, com ara les següents: les barques de tall català construïdes a Montevideo per emigrants catalans han d'ésser considerades catalanes o uruguaianes?; o, a l'inrevés, els caiacs construïts a Barcelona per mestres d'aixa catalans han d'ésser considerats esquimals o catalans? Doncs bé, el criteri seguit ha estat el de considerar uruguaianes aquelles barques malgrat llur catalanitat indiscutible, i catalans aquests caiacs malgrat llur caràcter geliu.

1.2.4. *Límits històrics*

Quant als límits històrics, el període comprès és el segle xx, però l'any 1901 no s'ha de prendre com un punt de partença rigorós; ja que, per tal d'oferir una bona perspectiva, no hem dubtat d'encloure també en l'estudi algunes naus lleugerament anteriors, sia perquè a final del segle xix encara navegaven, sia perquè es tracta de bastiments especialment significatius.

1.2.5. *Construcció artesanal*

La construcció artesanal és la practicada servint-se només de fusta i de materials no sintètics, sense emprar més energies que les naturals. Tanmateix, ací també són tinguts en consideració certs artefactes surants senzills —vasos o no— que, si bé originàriament, onsevulla, foren fets de substàncies naturals, actualment es fabriquen amb plàstic o altres productes sintètics, com és el cas de la canoa canadencs i de la post de vela.

1.2.6. *Energies emprades en la propulsió dels bastiments considerats*

Les energies que utilitzen els bastiments considerats per a propulsar-se són les següents: l'energia humana (com la força de qui voga), l'energia animal (com la força de la mula que sirga un llagut Ebre amunt), l'energia del corrent (com la força de les aigües que s'enduen un rai riu avall), l'energia del vent (com la força de les bufades que impelleixen els velers) i l'energia de l'ona (com la força de la plena que fa avançar la post de surf). Així, doncs, queden excloses les energies obtingudes a partir de combustibles sòlids o líquids.